

УДК 336.225.67

Соловйова Л.О.

МОНІТОРИНГ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА – ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

Розглядається проблема удосконалення системи збору, обробки та ефективного використання інформаційних ресурсів про клієнта з урахуванням досвіду податкової служби, а також досвіду інших країн світу у сфері податкової практики, запропоновано заходи щодо подальшого їх розвитку.

The problem of improving the system of collection, treatment, and effective use of information resources about the client, taking into account the experience of tax service as well as the experience of other countries of the world in the sphere of tax practice, has been considered. Some measures on the further development of the information resources have been offered.

З метою забезпечення максимального наповнення дохідної частини бюджету постає питання поліпшення системи адміністрування податків, що передбачає постійний контроль за своєчасністю та повнотою їх сплати суб'єктами підприємницької діяльності. Основним джерелом наповнення бюджету повинно стати усвідомлення платниками податків об'єктивної необхідності сплати податків, а основною функцією спеціалізованих державних податкових інспекцій по роботі з великими платниками податків – індивідуальне податкове супроводження великих платників податків шляхом здійснення постійного моніторингу їх господарської діяльності та упередження можливих порушень в сфері оподаткування [1].

У роботі по податковому супроводженню великих платників податків податкова служба України консультується та тісно співпрацює з Світовим банком і Міжнародним валютним фондом. Надають допомогу Україні також фахівці Міністерства фінансів Нідерландів. Вивчаючи роботу податкової та митної служби Нідерландів в рамках угоди про співробітництво та технічну допомогу між ДПА України і Податковою та митною службою Нідерландів проводиться комплекс заходів у напрямку вдосконалення роботи з великими платниками. Основна проблема, яка виникла при створенні офісів великих платників податків в Україні – це збір інформації про клієнта.

Одним із важливих завдань галузевої команди спеціалізованої державної податкової інспекції по роботі з великими платниками податків (СДПІ ВПП) є отримання, узагальнення та ефективне використання інформації про платника податків для формування його образу як клієнта СДПІ ВПП та забезпечення індивідуального підходу. Відібрані за критеріальними показниками великі платники групуються за галузевими ознаками. Галузева структура спеціалізованої інспекції дає можливість організувати на новому рівні адміністрування податків, проводити якісний аналіз фінансово-господарської діяльності, налагодити партнерські відносини між платниками податків і податковою службою.

Індивідуальне податкове супроводження великих платників податків направлено на виконання першочергових завдань:

- досягнення повної (100 відсоткової) сплати податкових зобов'язань за рахунок постійного податкового супроводження великих платників;
- упередження виникнення податкового боргу (моніторинг фінансового стану платника податків, аналіз платоспроможності клієнта);
- розширення бази оподаткування (збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів за рахунок орієнтації роботи на упередження вчинення злочинів у сфері оподаткування; виявлення та руйнування схем мінімізації податкових зобов'язань, ухилення від оподаткування та фактів шахрайства).

Розглянувши три складові частини індивідуального податкового супроводження ВПП потрібно в контексті з присутністю у окремих суб'єктів підприємницької діяльності психологічного фактору. Розв'язання вказаної задачі дасть змогу створити інформаційні

портрети підприємств по галузях, поліпшити фінансовий стан підприємств шляхом застосування диференційованого підходу до підприємств кожної галузі. Крім того, така робота дасть змогу вивести середні показники по групах підприємств, що дасть дані для розвитку задач реального прогнозування рівня надходжень до бюджету, моделювання змін в податковому законодавстві, організація ефективної системи відбору платників для проведення документальних перевірок.

Формування інтегрованого образу клієнта (ІОК), як елемента індивідуального податкового супроводження, створення ІОК – дуже довга і кропітка робота і потребує сил всіх членів галузевих відділів і других структурних підрозділів СДПІ по роботі з ВПП.

ІОК – це детальний опис платника податків, історії його фіскальної поведінки, фінансово-господарської діяльності і актуальних проблем, пов'язаних з оподаткуванням. Іншими словами – це поєднання всієї інформації про клієнта. ІОК створюється на основі інформації, отриманої з різних джерел як внутрішніх так і зовнішніх. Внутрішня інформація – інформація, отримана податковими органами самостійно в процесі виконання ними контрольних функцій. Зовнішня інформація – інформація про суб'єкти підприємницької діяльності, отримана податковими органами від контролюючих, правоохоронних органів, органів державної реєстрації та інших третіх осіб.

Координатор – найбільш досвідчений в питаннях галузевої специфіки оподаткування клієнта головний державний податковий ревизор-інспектор, який є контактною особою у взаємовідносинах клієнта з органами державної податкової служби; забезпечує координацію і організацію роботи фахівців робочої групи податкового супроводження великих платників податків та інших підрозділів ДПІ по податковому супроводженню закріпленого за ним кола великих платників податків. Клієнт – великий платник податків у взаємовідносинах з органами державної податкової служби. [1].

Координатор для формування ІОК використовує всю наявну в СДПІ ВПП інформацію про платника податків.

Методичні рекомендації щодо формування інтегрованого образу клієнта направлені на підвищення рівня індивідуального податкового супроводження ВПП, впровадженні в СДПІ і рекомендуються використовуватись в організації работ із іншими категоріями платників податків в підпорядкованих органах державної податкової служби.

В інспекції проведена робота із створення податкової моделі клієнта. Податкова модель клієнта – це сукупність табличних і графічних матеріалів, які відображають основні показники діяльності платників податків і взаємозв'язку між ними. В основу податкової моделі встановлений аналіз динамічних рядів економічних показників діяльності підприємства, які впливають на формування податкових зобов'язань. У першу чергу аналізу підлягають показники податкової звітності платника по основних видах податків. Елемент податкової моделі підприємства А приведено на рис. 1. На основі динамічних рядів таблиці за даними декларації ПДВ формується графічний матеріал з використанням елементів математичного аналізу. По осі Х – періоди звітності, по осі У – значення показників. На підставі цих даних будується рівняння регресії і визначається лінія тренда. При цьому визначаються чинники, які мали вплив на об'єм і динаміку податкових зобов'язань в минулих періодах і робляться допущення на наявність і обсяг цих чинників в майбутньому періоді. Ці матеріали готуються координаторами на засідання робочих груп і комісії по збиткових підприємствах.

Для більш повного розуміння природи фінансово-господарських відносин клієнта СДПІ ВПП необхідно розглядати, як економічну одиницю – сукупність юридично зв'язаних з головним підприємством філій, структурних підрозділів, дочірніх підприємств, акціонерів, засновників та інших пов'язаних осіб. Це дозволить відстежувати товарно-грошові потоки, формування цін, передбачити зміну економічної політики на підприємстві та попереджувати можливу появу схем ухилення від оподаткування.

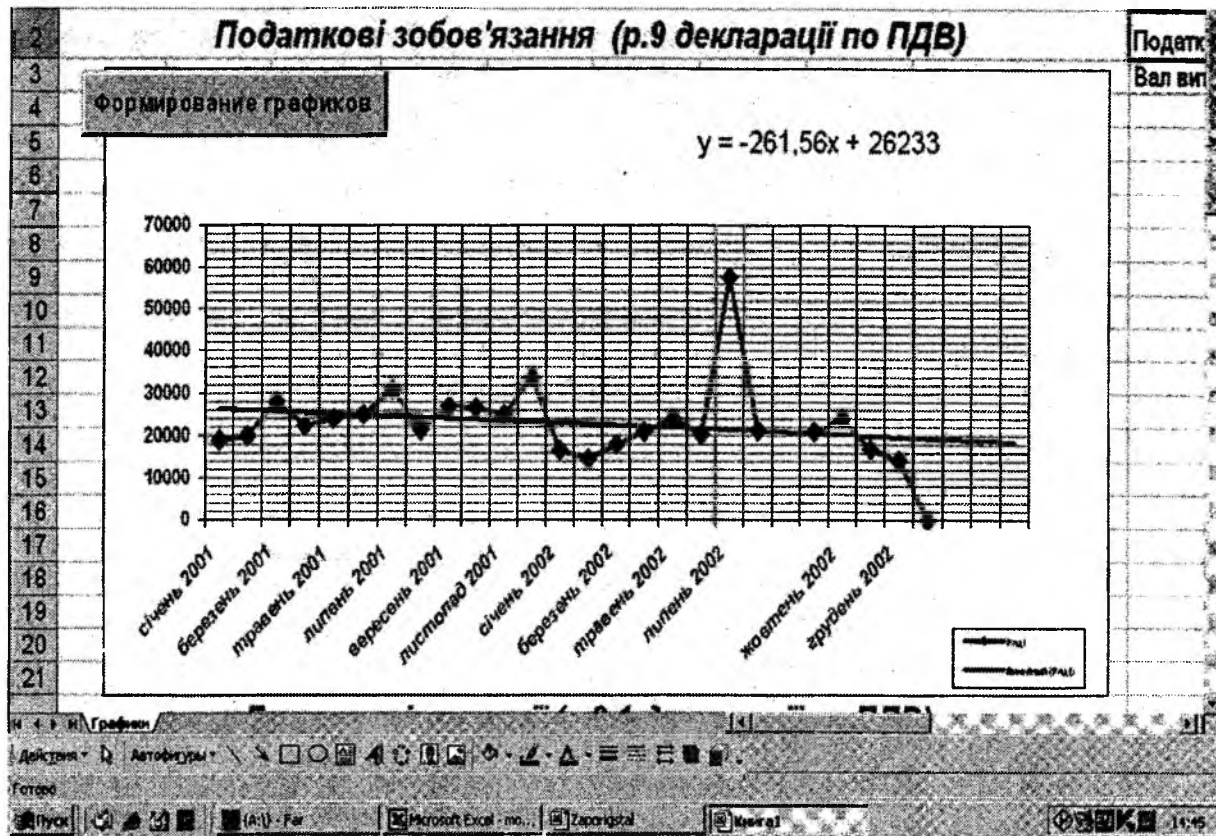

Рис.1 Елемент податкової моделі підприємства .

Створення єдиного інформаційного фонду, систематизація і уніфікація всіх показників діяльності великого платника на основі внутрішньої інформації є складовою частиною інформаційної моделі побудованою з використанням веб-технологій. Інформаційна модель це інтранет сайт – внутрішній сайт інспекції. Розробка такого сайту викликано необхідністю створення єдиного інформаційного простору на основі внутрішньої інформації.

Для виконання основних завдань, що стоять перед СДП ВПІ, координатору необхідно підтримувати інформацію, яка використовується при формуванні ІОК, в актуальному стані. Для чого потрібно:

- постійно оновлювати інформацію про клієнта;
- виявляти схеми приховування отриманих доходів, мінімізації податкових зобов'язань та ухилення від оподаткування, розробляти заходи по протидії їм;
- підвищувати рівень достовірності інформації – зіставляти та перевіряти отриману інформацію (митних органів, прикордонників, органів ДАІ тощо) шляхом надання запитів, проведення зустрічних перевірок, опитувань посадових осіб тощо;
- здійснювати моніторинг податкових ризиків, розробляти заходи по протидії та усуненню причин, які сприяють порушенням податкового законодавства, контролювати результативність проведених заходів;
- розробляти заходи щодо упередження виникнення фактів мінімізації податкових зобов'язань та шахрайства.

З метою аналізу інформацію про великого платника податків та на згідно методичних рекомендацій щодо формування інтегрованого образу великого платника податків інформація групується по розділам:

1) паспорт платника: повна назва СПД; юридична адреса; фактична адреса; ідентифікаційний код; дата реєстрації в державних органах; розмір статутного фонду;

засновники: П.І.Б., ідентифікаційний код; внески; дані про посадових осіб: П.І.Б., ідентифікаційний код; основні види діяльності; наявність ліцензій; номер та дата видачі свідоцтва ПДВ.

2) структура економічної одиниці: схема організаційної структури економічної одиниці, місцезнаходження та ознак консолідованої сплати податків окремими її елементами; наявність філій, представництв та інших елементів економічної одиниці за кордоном; паспорти елементів економічної одиниці

3) аналіз фінансово – господарської діяльності: характеристика виробництва (основної діяльності) (опис технологій, що використовуються, стан основних фондів, використання проектної потужності; рівень рентабельності тощо); аналіз руху грошових потоків

4) аналітична інформація в галузевому розрізі:

макроекономічний рівень, тобто аналіз роботи галузі (аналіз податкового навантаження підприємств галузі; аналіз фінансового стану підприємств галузі, аналіз фінансового результату роботи галузі; аналіз рентабельності (збитковості), аналіз тарифної та цінової політики підприємств галузі; аналіз результатів економічних експериментів, які передбачають пільгові умови оподаткування);

мікроекономічний рівень, або місце підприємства в галузі (аналіз/порівняння з середньо галузевими показниками податкового навантаження підприємства, аналіз/порівняння з середньо галузевими показниками тарифної та цінової політики підприємства, аналіз / порівняння з середньо галузевими показниками результатів економічних експериментів, які передбачають пільгові умови оподаткування, аналіз/порівняння з середньо галузевими показниками рентабельності або збитковості).

5) аналіз бухгалтерської звітності: аналіз динаміки виробництва та реалізації продукції в порівнянні з попереднім періодом; аналіз витрат, їх структури і динаміки; аналіз втрат від наданих пільг, розстрочок бюджетних платежів та ефективність їх використання;

б) платіжна поведінка: аналіз податкового навантаження та рівня сплати платежів до бюджету – надходження коштів до бюджету по видах платежів аналізується як у динаміці, так і за їх питомою вагою у загальному підсумку платежів; аналіз податкового боргу в розрізі основних податків проводиться в порівнянні з минулим періодом; своєчасність та повнота сплати податків [1]

Електронна база інтегрованого образу клієнта розміщується на внутрішньому сайті СДПІ. На сторінці „галузеві команди” в розділі „податкова поведінка” накопичуються бази даних автоматизованої обробки аналітичної інформації щодо аналізів діяльності платників. Приклад аналітичної інформації по ВПП макроекономічного рівня щодо аналізу податкового навантаження підприємства галузі в порівнянні за 2001 рік і 1-е півріччя 2002 року приведений на рис 2.

Таблиця 1

Розрахунок податкового навантаження ВПП

Назва сфери, назва відділу, назва галузі, підприємства	Валовий дохід за 2001 рік (стр.11 декларації)	Нарахування всього за 2001 рік	Податкове навантаження за 2001 рік	Валовий дохід за 2002 рік (стр.11 декларації)	Нарахування всього за 2002 року	Податкове навантаження за 2001 рік
ВИРОБНИЧА СФЕРА						
Відділ податкового супроводження підприємств машинобудування						
ВПП	324269,80	2916,23	0,90%	520325,10	4645,92	1,12

Розрахунок податкового навантаження формується автоматизовано використовуючи бази даних податкової звітності та бази даних карток особових рахунків платників. Згідно розрахункових даних таблиці податкове навантаження ВПП за 2002 рік збільшилось в порівнянні з відповідним періодом 2001 року у зв'язку з зростанням валового доходу за відповідний період і збільшенням нарахування за відповідний період. Інформація щодо діяльності платника податків аналізується координатором, узагальнюється та розміщується в комп'ютерній базі ІОК.

Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства рекомендується проводити на великому підприємстві, платежі надходжень до бюджету якого є вагомим внеском до загального обсягу надходжень до бюджету України, а підвищення стійкості відіграє певну роль для відповідної галузі і регіону розміщення.

Таким чином, робота підрозділів спеціалізованих інспекцій щодо роботи з великими платниками повинна бути направлена на подолання психологічного фактору. Її акцентом повинно стати постійне спостереження та контроль за фінансово – господарською діяльністю клієнта.

Податкові органи повинні бути якомога раніше поінформовані про можливі випадки порушення податкового законодавства та відповідно реагувати на них належними діями, у тому числі передбачити та упереджувати можливі порушення податкового законодавства. Крім цього, відчуття платником податків того, що податковий орган знає про нього практично все, починаючи від моменту створення, підвищує свідомість платника. Свідомість платника податків – це виконання своїх податкових зобов'язань своєчасно та в повному обсязі.

Отже, одним із важливих завдань є отримання, узагальнення та ефективного використання інформації про платника податків для формування його податкового образу як клієнта СДП ВПП та забезпечення індивідуального підходу.

Література.

1. Методичні рекомендації щодо формування інтегрованого образу великого платника податків (клієнта). Затверджено Наказ ДПА України №76 від 05 лютого 2004 року. – (електрон. ресурс)/ спосіб доступу: URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Матеріали звіту за угодою № 51-2000 від 13.01.2000 р. "Консалтингові послуги щодо створення Плану впровадження проекту модернізації державної податкової служби України", Державна податкова адміністрація України, Міжнародний Центр розвитку підприємництва та менеджменту, Науково – дослідний інститут системних технологій міністерства освіти України. - м. Київ, 2000.
3. Про організацію робіт щодо впровадження та використання системи подання платниками податкової звітності в електронному вигляді. Наказ ДПА України від 15.02.2001р. № 60. – (електрон. ресурс)/ спосіб доступу: URL: <http://www.rada.gov.ua>
4. Азаров Н.Я. Пять лет становления и развития современной налоговой службы Украины // Вестник налоговой службы Украины. - 2001. - №41. - С. 3-7.
5. Меркулов О. Будущее налоговой системы Украины – в модернизации налоговой службы//Вестник налоговой службы Украины. – 2000.- № 45. – С. 28-30
6. М.Я.Азаров. Заява Голови ДПА України "Про стратегію модернізації ДПС в Україні".– (електрон. ресурс)/ спосіб доступу: URL: <http://www.rada.gov.ua>.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Галушко О.С. 21.09.04*

*Надійшла до редакції
10.09.04*